

MONARCHIA STANOWA WE FRANCJI I W ANGLII

Monarchia stanowa – ustrój, w którym władza monarchy została ograniczona na rzecz stanów: szlacheckiego, duchownego i mieszczańskiego. Stany mają wpływ na rządy dzięki reprezentacji stanowej: Parlamentowi (Anglia), Stanom Generalnym (Francja), Kortezom (Hiszpania), Sejmowi (Królestwo Polskie).

ANGLIA

1. Ryszard Lwie Serce

Sprzymierzył się z królem Francji Filipem Augustem i obaliła swego ojca Henryka II. Pod naciskiem Kościoła zaprzestał wojny z Anglią i wziął udział w III krucjacie. Podczas powrotu został uwięziony przez cesarza. Wykupił się z niewoli w 1194 r. za cenę wysokiego okupu. Po powrocie do Anglii rozpoczął walkę z Janem bez Ziemi i Filipem Augustem. Król Francji utracił wszystkie zdobyte wcześniej posiadłości, a Jan bez Ziemi uznał zwierzchność brata i zdał się na jego łaskę. Ryszard Lwie Serce zmarł niespodziewanie w 1199 r. Pozostawił kraj osłabiony i zadłużony.

2. Rządy Jana bez Ziemi (1199-1216):

- nałożenie podatku na stan duchowny co było sprzeczne z wcześniejszym przywilejem
- zyskało od Henryka II Plantageneta (immunitet sądowy i skarbowy). Dlatego też Innocenty III obłożył Jana bez Ziemi klątwą (1212).
- 1213 – Jan bez Ziemi uznał się lennikiem papieża i zobowiązuje się uiszczać na rzecz Rzymu coroczną daninę,
- w latach 1203 – 1208 utracił rodowe posiadłości Plantagenetów we Francji.
- 1214 – Jan bez Ziemi zawiązał koalicję z cesarzem Ottonem IV i hrabią Flandrii skierowaną przeciwko Filipowi Augustowi. Chcąc odzyskać utracone ziemie rozpoczął wojnę, która niestety zakończyła się dla niego klęską gdy wojska Ottona IV zostały rozgromione przez Francuzów w bitwie pod Bouvines. Król Anglii zrezygnował z dalszej wojny i pogodził się z utratą ziem Plantagenetów we Francji.
- wysokie podatki i ograniczenie swobód oraz niepowodzenia króla w polityce zagranicznej przyczyniły się do wybuchu buntu przeciwko Janowi bez Ziemi. Poddani zażądali nadania swobód i zaprzysiężenia ich przez króla.

3. Wielka Karta Swobód 15.06.1215 – (*Magna Charta Libertatum*)

Postanowienia:

- król nie może nakładać podatków bez zgody Rady Królestwa (dostojnicy świeccy i duchowni)
- potwierdzenie przywilejów nadanych miastom (w tym Londynowi)
- nie można aresztować, uwięzić, pozbawić mienia, wygnać ludzi wolnych bez wyroku sądu stanu, do którego należą
- w razie nie przestrzegania Karty poddani mogą wypowiedzieć posłuszeństwo
- przestrzegania Karty miała strzec rada złożona z 25 baronów.

Karta Swobód ograniczyła władzę monarchy na rzecz stanów.

4. Rządy Henryka III Plantageneta (1216-1272):

- Henryk III przejął samodzielnie władzę w 1227 r.
- był chorobliwie ambitny i łamał postanowienia Wielkiej Karty – nakładał podatki bez zgody Rady (1257).
- groźba buntu poddanych skłoniła Henryka III do wyrażenia zgody na powołanie komisji 24, która przygotowała reformy:
1258 – Prowizje Oksfordzkie – powołanie rady 15-u, która przejęła kontrolę administracji w państwie; powołanie komisji 12-u – kontrola działalności urzędników królewskich i skarbu; parlament miał się zbierać trzy razy do roku,
- łamanie przez Henryka III Prowizji Oksfordzkich doprowadziło do wojny króla z opozycją zakończoną klęską króla (1264). Na czele opozycji stał Szymon z Monfort,

- **1265 – zwołanie parlamentu przez Szymona z Monfort.** Skład został poszerzony o niższe rycerstwo i mieszczan (po 2 rycerzy z hrabstwa i po 2 przedstawicieli z większych miast). Oprócz tego zasiadali w nim baronowie i prałaci.
- **1265 – Szymon z Monfort** został pokonany, w bitwie pod Evesham, przez Henryka III i baronów, którzy obawiali się dalszej radykalizacji parlamentu. Szymon z Monfort zginął w tej bitwie. Henryk III wycofał się z większości ustępstw. Jedyną zmianą był podział parlamentu na dwie izby: wyższa i niższą.

4. Organizacja parlamentu angielskiego:

- podział parlamentu na dwie izby:
  - (1) Izba Lordów – wyższa izba parlamentu – zasiadali w niej najważniejsi dostojnicy kościoła oraz świeccy (księżęta, hrabiowie; prawo zasiadania w Izbie Lordów było dziedziczne,
  - (2) Izba Gmin – niższa izba parlamentu – zasiadali przedstawiciele miast i rycerstwo,
- uprawnienia parlamentu: wyrażanie zgody na nowe podatki i prawa stanowione przez króla, później decydował o wojnie i pokoju.

FRANCJA

1. Rządy Filipa II Augusta (1180 – 1223)

- głównym celem polityki króla była unifikacja ziem francuskich. W tym celu należało pozbawić królów angielskich ich posiadłości rodowych we Francji. Filip August znakomicie wykorzystywał animozje między członkami rodu Plantagenetów dla dobra Francji.
- sprzymierzył się z Ryszardem Lwie Serce, by pokonać króla Anglii Henryka II (1189).
- gdy Ryszard Lwie Serce brał udział w III krucjacie zawarł sojusz z jego bratem Janem bez Ziemi. Doprowadził do opóźnienia wypuszczenia z niewoli cesarskiej Ryszarda Lwie Serce. Uzyskał za to od Jana bez Ziemi część posiadłości Plantagenetów we Francji.
- Po powrocie Ryszarda Lwie Serce, musiał mu zwrócić nabytki terytorialne i zapłacić odszkodowanie. Po śmierci Ryszarda (1199) królem Anglii został jego dawny sojusznik Jan bez Ziemi. Filip August wykorzystał przeciwko niemu skargi jego francuskich lenników, zwołał sąd parów i w jego wyniku skonfiskował dobra Plantagenetów we Francji. Musiał je co prawda zdobyć siłą (1203 – 1208), ale zrealizował zakładany cel.
- Umocnił swoją pozycję w sporze z Anglią gdy stanął po stronie papieża Innocentego III w konflikcie Jana bez Ziemi z Papiestwem (1212 – 1213).
- rozpoczął podój południowej części Francji – Prowansji – wykorzystując kwestie religijne. W Prowansji szerzył się ruch albigensów uznany za herezję. Walka z nimi zainicjowana została przez Innocentego III, który wezwał króla Francji do krucjaty (1209 – 1229).

Największym osiągnięciem Filipa Augusta było zjednoczenie i unifikacja ziem francuskich

2. Rządy Ludwika IX (1226-1270):

- przeprowadził reformy, których celem było zlikwidowanie rozbicia feudalnego Francji: zniósł zasadę „*wasal mego wasala nie jest moim wasalem*”, wzmocnił władzę królewską (król był suzerenem, najwyższym sędzią, stał na straży pokoju),
- centralizacja państwa pod rządami Ludwika IX:
  - powstały prowincje, na czele których stali urzędnicy,
  - utworzono nowe urzędy – bajlifowie i seneszelowie,
  - utworzono centralne organy władzy: **Kurię Królewską** (miała charakter doradczy), **Radę Królewską** (zajmowała się administracją i finansami), **Parlament** (miał za zadanie rejestrować edykty królewskie, pełnił funkcje sądu), **Izba Obrachunkowa** (finanse).
  - ograniczono sądownictwo feudalne zastępując je trybunałami królewskimi – parlamentem.
- podział społeczeństwa na stany: I duchowieństwo; II szlachta; III stan trzeci — mieszczanie i chłopcy
- Ludwik IX umocnił pozycję międzynarodową Francji – brał udział w VI krucjacie; zawarł pokój paryski (1259) z Henrykiem III, kończący wojnę z Anglią. Henryk III zrzekł się pretensji do ziem na kontynencie, które przejęła wcześniej Francja w zamian za Gujennę,

Limoges, Cahors i Perigueux, z których godził się złożyć hołd lenny królowi Francji oraz za pomoc pieniężną.

3. Rządy Filipa IV Pięknego (1285—1314):

- prowadził liczne wojny z Anglią i Flandrią, na które potrzebował pieniędzy. Starła się je uzyskać fałszując monety, przejmując majątek prześladowanych Żydów,
- wprowadził zasadę suwerenności monarchii, dzięki czemu ogłosił niezależność od papieża i od cesarza, a jednocześnie jego władza w państwie miała być nieograniczona,
- jako władca suwerenny nałożył podatki na duchowieństwo francuskie, co było sprzeczne z przywilejem tego stanu (zwolnienie z podatków),
- odwołanie się duchowieństwa do papieża Bonifacego VIII doprowadziło do konfliktu między Filipem IV, a papieżem, który zakończył się „niewolą awiniońską”. W konflikcie tym społeczeństwo poparło króla.
- 1302 – Filip IV zwołał Stany Generalne (jednoizbową reprezentację wszystkich trzech stanów) do katedry Notre-Dame, które udzieliły pełnego poparcia królowi
- uprawnienia Stanów Generalnych: wyrażenie zgody na nowe podatki, elekcja króla w razie wymarcia dynastii,
- w 1308 r. przy poparciu stanów Filip IV Piękny zlikwidował zakon templariuszy i przejął ich majątek.